

На 5 април 2012 г. се навършиха 50 години от закриването на последните концлагери на комунистическия режим в България край Ловеч и Скравена. На същата дата през 1962 г. Политбюро на ЦК на БКП начело с Тодор Живков тихомълком взима решение да закрие своето тайно творение, което създава през 1959 г. Причината е, че в партийната върхушка гръмва скандал за убийствата в лагерите и това застрашава властта на Живков.

Сайтът Държавна сигурност.com отбелязва годишнината с публикуването на поредица, която разкрива малко известни или забравени факти за последните лагери на комунизма. Материалите са час от документалната книга на журналиста Христо Христов [„Секретното дело за лагерите”](#), която издателство „Сиела” наскоро преиздаде.

В [част 1](#) от поредицата беше представена политиката на комунистическото управление след 9 септември 1944 г. за създаване на концлагери в страната и въдворяването на „политически опасни лица” в тях, както и на хора, оценявани от ДС като потенциални врагове на „народната власт”.

[Част 2](#) е посветена на началото на лагера край Ловеч през 1959 г. В нея се осветляват разпорежданията на близкия на Тодор Живков зам.-министър на вътрешните работи ген. Мирчо Спасов за създаването на изключително тежък и жесток режим.

В [част 3](#) са описани едни от най-зловещите убийства, извършени в лагера – тези на

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 10 Май 2012 11:05

известния музикант Александър Николов – Сашо Сладура, на бащата на певицата Богдана Карадочева – търговеца Иван Карадочев и на бившия депутат от БЗНС „Никола Петков” Любен Боянов.

В [част 4](#) се разказва за прикриването на следите от убийствата в лагера край Ловеч, като труповете на жертвите не са връщани на роднините, а са заравяни на остров Предела край Белене.

[Част 5](#) е посветена на знаковата фигура в историята на последните лагери на комунизма край Ловеч и Скравена – ген. Мирчо Спасов.

В [част 6](#) става ясно как се стига до разкритията за убийствата в лагера, как ЦК на БКП е информиран за тях, кой предупреждава Тодор Живков и какво предприема той заедно с Мирчо Спасов.

[Част 7](#) описва събитията, разиграли се за заседанието на Политбюро, посветено на лагерите в Ловеч и Скравена през 1962 г., когато се взима решение за тайното им закриване.

Последната [част 8](#) дава възможност да се запознаете с едно рядко документално свидетелство – протокола от разпита на Тодор Живков от лятото на 1990 г. пред прокуратурата на Въроръжените сили.

⋮

30 години след като истината за лагерите е заровена, на 22 юни 1990 г. сянката им изплува отново пред бившия генерален секретар на ЦК на БКП. Този път 79-годишният Живков не се разпорежда с човешките съдби от високо, а дава показания пред прокурора от прокуратурата на Въроръжените сили полк. Лилко Йоцов.

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 10 Май 2012 11:05

ВЪПРОС: На кой от ръководството на БКП през 1958-1959 г. е инициативата за създаването на лагера край Ловеч, след закриването на Белене?

ТОДОР ЖИВКОВ: Не мога да отговоря на кого е инициативата за създаването. Вероятно това е станало по инициатива на вътрешния министър през този период и член на политбюро на ЦК Георги Цанков.

ВЪПРОС: Каква е била обществено-политическата обстановка в страната, през 1958-1959 г. и какво е наложило ликвидирането на Белене и създаването на нов лагер край Ловеч?

ЖИВКОВ: Обстановката в страната беше сложна. Имаше бунтове в селата. Хулиганството се засилваше. Ликвидирахме лагера в Белене, защото той беше за политически лица и се наложи да се създаде нов лагер за хулигани. Така се смяташе тогава. Подробности от процедурата и как е протекло заседанието на Политбюро не си спомням. Защо за лагер е избран Ловеч след като кариери има във всяка една част от страната, не мога да кажа.

ВЪПРОС: Предложил ли сте режим на живот и работа на лагерниците като докладчик по взетото решение с протокол "А" №33 на Политбюро на ЦК от 21 май 1958 г. за създаване на лагера Ловеч?

ЖИВКОВ: Режим в лагера и той да бъде "изключително тежък" аз не съм предлагал. Подробности не си спомням.

ВЪПРОС: След решението до фактическото създаване на лагера през септември 1959 г. докладвано ли ви е и проконтролирал ли сте изпълнението на взетото решение?

ЖИВКОВ: Не си спомням някой да ми е докладвал и да съм контролирал изпълнението на взетото решение на Политбюро. Не си спомням министър Георги Цанков да ми е докладвал. Трябва да се прегледат архивите на ЦК. Пак повтарям, аз не си спомням. Това беше преходен етап с всички политически, социални и икономически трудности за страната. Това беше старото ръководство на Политбюро.

Трябва да се има предвид времето, когато е станало това събитие - това беше непосредствено след Априлския пленум 1956 г., когато ръководството на страната не беше овладяно нито партийно, нито държавно. Решаващите постове в страната се

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 10 Май 2012 11:05

вземаха от хора, които бяха на отговорни постове и по времето на Червенков. Тогава съществуваха погрешни доктрини за врага в страната, за отношението ни към западния свят. Това беше обстановката, която наложи да се вземе решение да се създаде лагер за задържане на лица без присъди. Ползвахме и съветския опит. Имаше съветски съветници в Министерството на народната отбрана, в МВР, при нас и навсякъде. Лагери имаше навсякъде в социалистическите страни.

За определянето на понятието "лагер" по това време в периода след Априлския пленум имаше едно съдържание, сега има друго. Сега решително бих възразил за създаване на лагери. Срещу силите, които направиха извращенията по лагерите аз лично съм водил борба. Министър Георги Цанков го наказахме и го извадихме от Политбюро на ЦК, изключихме го от партията през декември 1962 г. на VIII конгрес на БКП.

ВЪПРОС: В какви отношения сте бил с Мирчо Спасов?

ЖИВКОВ: С него съм в служебни отношения. Не го познавах до 9 септември 1944 г. С него се запознах след 9-ти септември. Никога не ми е бил приятел. Не е вярно това, че аз съм заявявал, че Мирчо ми е приятел. Само веднъж Ангел Цанев (министър на вътрешните работи, б. а.) и Мирчо Спасов са ме водили на ресторант. С Мирчо Спасов имам още едно извънслужебно виждане, когато ме води на вилата си в местността "Мечката", но по какъв повод е станало не си спомням. Дори ми предлагаше и аз да взема място и да строя там. Не мога да кажа защо Мирчо Спасов е злоупотребявал и е създавал убеждението, че в другите, че е мой близък приятел.

Непосредствено след 9-ти септември аз бях назначен за инспектор в милицията и поех фактически длъжността на униформената полиция, която направихме милиция. В качеството си на такъв аз се занимавах само с оформянето, укрепването и развитието на униформената милиция. Това беше кратък период от моята дейност, след което преминах на партийна работа. През същия период от 2-3 месеца след 9-ти септември Мирчо Спасов възглавяваше една група по издирването и обезвреждането на фашистки елементи и убийци. Контактите ми с него след като станах инспектор приключиха. Доколкото си спомням Мирчо Спасов прекали в тази си дейност и аз ходих при Трайчо Костов да го уверя, че взимаме мерки да укрепим новите структури. Работата се преустанови и задържаните лица бяха дадени на Народния съд.

Тогава времената бяха други и точно какво е правил Мирчо Спасов в тази ръководена от него група, той само трябва да каже. Зная, че искаха да го наказват и аз ходих при Трайчо Костов, който заместваше Георги Димитров, за да го уверя, че ние създаваме и укрепваме новите структури и ще вземем мерки, за да се ликвидират старите рецидивни.

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 10 Май 2012 11:05

Аз тогава не бях начело на партията, а бях инспектор временно в милицията.

ВЪПРОС: Докладвал ли ви е Мирчо Спасов за условията и режима в лагера и давал ли сте му Вие указания и какви?

ЖИВКОВ: Не е вярно това! Мирчо Спасов не ми е докладвал действителното положение в лагера и аз не съм му давал никакви указания как да действа и как да работи. Защо точно на Мирчо Спасов е било възложено да се занимава като зам.-министър на вътрешните работи с лагера не ми е известно. Този въпрос следва да обясни тогавашният министър Георги Цанков.

ВЪПРОС: Давал ли сте изрични указания и подсказвал ли сте по някакъв начин в лагера да се изтезават и убиват хора?

ЖИВКОВ: Не съм давал на никой и по-специално на Мирчо Спасов никога такива указания. Когато разбрах за нещата около лагера аз взех мерки.

ВЪПРОС: Давал ли сте указания на Мирчо Спасов в лагера да се задържат и лица по политически причини и задържаните да бъдат поставени на тежък физически труд до изтощавана, и който оживее и излезе от лагера от 100 метра да сваля шапка на работника?

ЖИВКОВ: Указание да се задържат лица по политически причини на Мирчо Спасов аз не съм давал. Политбюро също не е давало такива указания.

Убеден съм, че нито един член на Политбюро не е давал на Мирчо Спасов такива указания. Допускам само, че е възможно някои въпроси да е съгласувал с Цанков. Ако са задържани лица по политически причини за това следва да отговарят Спасов и Цанков. Указание задържаните да бъдат поставени на тежък физически труд до изтощаване не съм давал. Аз съм политическа фигура и вземам политически решения и нямаше да се задържа 30 години ако давах указания за вандалщина.

ВЪПРОС: Разбрал ли сте и от кого, че в лагера се извършват убийства и изтезания?

Написано от Христо Христов
Четвъртък, 10 Май 2012 11:05

ЖИВКОВ: Подобна информация при мен дойде месец или месец и половина преди закриването на лагера, когато назначих специална комисия да провери този лагер. Възложих проверката на Борис Велчев (член на Политбюро, б. а.). Откъде дойде тази информация аз сега не мога да си спомня. Сега може да има много версии, но коя е вярната аз не мога да си спомня, в смисъл, дали Желязко Колев (зам.-завеждащ отдел "Административен" в ЦК, б. а.) ми сигнализира или Българанов (Боян Българанов, член на Политбюро, б. а.) чрез информация, взета от него от следственото управление на Държавна сигурност. По това време Българанов отговаряше за МВР и като се опитвам да отговаря най-точно и вярно, допускам, че информацията е дошла от него. Възможно е и Желязко Колев да ми е докладвал, с него сме партизани от бригада "Чавдар".

ВЪПРОС: Разбрал ли сте и от кога, че трупове на починалите лагерници не се връщат на близките и кой е разпоредил това?

ЖИВКОВ: Не съм знаел по това време, че трупове не се връщат на близките им. Нечовешко е да не се връщат и кой и на какво ниво в разрез със законите в страната е взел това решение аз не зная. Преценявам го като неправилно и в нарушение на решението на Политбюро на ЦК. Допускам, че близките на починалите са писали молби до мен, но не си спомням такива молби да са ми докладвани и аз да съм взимал решения по тях.

ВЪПРОС: По повод внесената в ЦК на БКП от 23 март 1962 г. информация за резултатите от проверката на режима в лагера край Ловеч е взето решение с протокол "А" №101 на заседание на Политбюро на ЦК от 5 април 1962 г., с което "е осъден като порочен, несъвместим със социалистическата законност и морал режима, установен в Трудовата група" и "лагера да се разформирова". В констативната част на информацията на Борис Велчев е посочено, че "някои от въдворените лагеристи са умирали от нанесения им побой" и че "отговорност за това и за установения тежък режим в лагера следва да носи персонално Мирчо Спасов". При тези констатации какви мерки за въздействие сте предложил да се предприемат спрямо Мирчо Спасов? Наложеното на същия наказание "порицание", а по същество същата 1962 г. и издигане в служебната йерархия на Мирчо Спасов оправдано ли е било от гледна точка на законите в страната?

ЖИВКОВ: Наказахме го така малко, защото такава беше обстановката, такива бяха съотношенията на силите в ЦК. Как е станало, че Мирчо Спасов продължавахме да го издигаме, включително и член на ЦК и завеждащ отдел "Задгранични кадри" не мога да кажа.